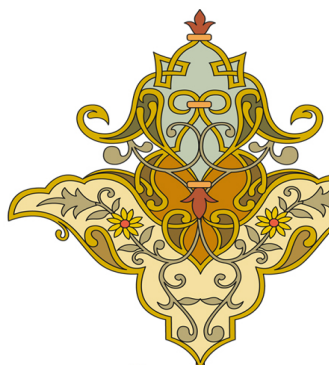
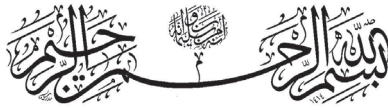

دبیر خانه جشنواره استانی علامه حلی^(ره)
معاونت پژوهش حوزه علمیه استان تهران

شیوه نامه تحقیق و نگارش مقاله

شیوه‌نامه تحقیق و نگارش مقاله

تحت نظارت شورای منشورات معاونت پژوهش حوزه علمیه استان تهران

گردآورنده: محمد کریمی

طرح جلد: رضا نوروزی

صفحه آرا: رضا نوروزی / امیرزهدی

ویراستار: محمد کریمی

تدوین / ناشر:

دبیرخانه جشنواره استانی علامه حلی (ه)

معاونت پژوهش حوزه علمیه استان تهران

نشانی: تهران - خیابان پیروزی - نیروی هوایی دوم - فرعی ۲/۳۱

تلفن: ۷۷۴۸۶۰۴۸

دورنگار: ۷۷۴۸۶۰۰۷

صندوق پستی: ۱۷۳۸۵-۱۹۸

نشانی الکترونیک شورای منشورات استان تهران

manshoorat@yahoo.com

بهاء: ۱۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شیوه نامه تحقیق و نگارش مقاله

محمد کریمی *

سخن نخست

از آنجا که بهترین کلامها کوتاه ترین و رساترین آنهاست، مناسب دیدیم در مورد پژوهش و ضرورت مقاله نویسی در میان طلاب، به طور مختصر سخن بگوییم. چنانچه طلبه گرامی مقدمات زیر را بپذیرد و یا اینکه نتواند در آنها مناقشه کند، طبعاً باید به نتایج آن ملتزم باشد. واما توضیح مطلب:

اگر بپذیریم هر طالب علمی رسالتی فراتر از فراگیری علوم بر عهده دارد و آن رسالت انتقال دانسته های خود به دیگران است. اگر پذیرفته ایم نقد اندیشه یکی از معیارهای مهم رشد، آبدیدگی و بالندگی اندیشه افراد است. اگر قبول نموده ایم که الفاظ و مکتوبات، مهم ترین ابزار انتقال معانی به مخاطبند. همچنین اگر پذیرفته باشیم نماینده و آینه معلومات ما، محصولات مکتوب و ملفوظ ما هستند و نیز پذیرفته باشیم:

"تامرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد"

آنگاه؛ لازم است معلومات گذشته خود را به گونه ای تنظیم نماییم، تا بتوانیم در قالب یک بیان تام مکتوب و یا ملفوظ به دیگران انتقال دهیم؛ در این صورت هم دیگران را از محصول اندیشه خود بهره مند نموده ایم و هم عیار معلومات خویش را در پرتو نقد صاحب نظران سنجیده ایم.

* طلبه سطح دو مدرسه علمیه آیت الله مجتهدی^(ع) برگزیده جشنواره علامه حلی^(ع) سال ۱۳۹۰

در غیر اینصورت؛

اولاً: خود را از رشد بیشتر محروم نموده ایم.

ثانیا: جامعه علمی کشور را از هم افزایی ناشی از تعامل اندیشه‌ها محروم کرده ایم.

ثالثاً: معارف عمیق بدست آمده در سالهای تعلیم خود را از جامعه دریغ کرده و در نهایت میدان اندیشه ورزی را خالی و زمینه را برای حضور افراد غیر متخصص فراهم نموده ایم، که نتیجه‌ای جز عقب ماندگی فکری و فرهنگی جامعه دینی در بر نخواهد داشت. عمده مشکل طلاب برای رسیدن به اهمیت پژوهش و نگارش مقالات، در عدم درک درست از واقعیت‌های جامعه، عدم توجه به مسئولیت‌های خویش، عدم خودباوری علمی و نداشتن مهارت کافی در استفاده از ابزارهای انتقال معنا از جمله کتابت و نگارش است.

یکی از مهمترین ابزارهای انتقال مفاهیم، نگارش است، که علاوه بر ثبت رسمی، امکان ماندگاری اثر را فراهم می‌کند؛ البته بهترین و عمومی‌ترین شیوه نگارش نیز مقاله نویسی است. مقاله به عنوان نتیجه مطالعات و تحقیقات پژوهشگران در دسترس عموم قرار می‌گیرد و امروزه در مجامع علمی به رسمیت شناخته شده، زیرا به علت موجز و مختصر بودن ابزار مناسبی برای استفاده در نشریات و مجلات است و امکان دسته‌بندی و جستجوی آثار را تسهیل می‌نماید. از آنجا که مقاله غالباً می‌باید در صدد توجیه و تبیین یک مسأله باشد، کمک شایانی در شفاف‌سازی جایگاه مسائل علمی خاص و نیز گسترش مرزهای آن علم خواهد نمود؛ به طوری که یکی از گام‌های مهم در تولید علم محسوب می‌گردد. نوشته پیش رو مختصری است از تبیین روش تحقیق و ساختار کلی مقاله، امید است مورد استفاده ره‌پویان عرصه تحقیق و پژوهش قرار بگیرد.

تعریف پژوهش:

پژوهش از نظر لغوی به معنای تحقیق است که الفاظ، کاوش، جستجو و جستار نیز در زبان فارسی، مترادف با آن هستند. اما معنای اصطلاحی پژوهش عبارت است از: تلاش فکری منظم، روشمند و پرسش محور، برای یافتن پاسخ و دست یابی به حقیقت است که بر مبنای استدلال عالمانه و شواهد و منابع متعدد و معتبر انجام می گیرد تا نظر حق اثبات و نظر باطل نفی گردد. (مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۲۶)

پژوهش، در جای دیگر این چنین تعریف شده است: ”پژوهش، پردازش اطلاعات است، با فرایند نظام مند، متعلق به گستره خاصی از علوم، دارای هویت جمعی و متضمن نوآوری“. (قراملکی، ۸۸۳۱، ص ۵۲)

تفاوت پژوهش و تتبّع

۱. رابطه ی بین تتبّع و پژوهش، رابطه ی مقدمه و ذی المقدمه است؛ به این بیان که تتبّع و جستجو مقدمه و شرط دست یابی به پژوهش یعنی ذی المقدمه است، نیازمندی تتبّع و پژوهش به یکدیگر به گونه ای است که اگر کار دانشمندان فقط به مطالعه و جستجو در آثار پیشینیان منحصر شود به جمود و رکود منجر خواهد شد و اگر پژوهنده ای بدون جستجو دست به قلم زند به استقبال بدعت و ناپختگی خواهد رفت.

۲. اگر جستجو گری پس از فراهم آوردن مواد اولیه پژوهش دست از کار کشید و به گرد آوری اطلاعات بسنده کرد، شایسته عنوان متتبّع است، ولی اگر پس از جستجوهای بسیار، مصالح و مواد گرد آوری شده را درهم آمیخت و از میان آن ها سخنی نو یا نگاهی تازه پدید آورد، علاوه بر عنوان متتبّع، شایسته ی عنوان پژوهشگر نیز می باشد.

۳. قوام تتبّع به منابع و کتب است ولی قوام تحقیق و پژوهش به تجزیه و تحلیل، سنجش وارزیابی و تفکر انتقادی است.

(مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۲۶)

اهمیت و فواید پژوهش

در درک اهمیت پژوهش همین مقدار کافی است که پیشرفت هر جامعه ای در رشته های مختلف علوم، مرهون پژوهش است بلکه اساسا علوم، پیدایش و توسعه خویش را مدیون پژوهش هستند؛ به گونه ای که پژوهش ها و تحقیقات دانشمندان در زمینه های مختلف باعث توسعه ی علوم و ایجاد رشته های مختلف می گردد. پژوهش و تحقیق داری فواید متعددی است که دو فایده ی مهم آن عبارت است از:

۱. پیدایش و گسترش علم و دانش در رشته های مختلف.

۲. رشد قوه ی ابتکار و خلاقیت در افراد مستعد. (مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۳۰)

آفات و لغزش گاه های پژوهش

تحقیق و پژوهش به رغم فواید بسیاری که دارد از بعضی آفات و لغزش گاه ها مصون نیست. برخی از مهمترین این آفات عبارتند از:

۱. یک سو نگری: یک چشم را در تحقیق گشودن، دیدگاه های گوناگون را ندیدن و جوانب مثبت و منفی موضوع را نیابیدن، موجب یک سو نگری در تحقیق می گردد. برخی از عواملی که باعث یک سو نگری محقق می شود عبارتند از: داشتن حبّ یا بغض نسبت به موضوع تحقیق، عدم دست رسی به همه ی اطلاعات لازم، تقدیس ها و تکفیر ها، تعصبات قومی، مذهبی یا سیاسی، به میان آمدن منافع و مضارّ و..

۲. عامیانه سازی: نوشتار علمی و تحقیقی نباید همراه با سادگی گفتار بوده و عوامانه باشد.

۳. آمیختگی به تعابیر احساسی: وقتی نوشتار تحقیقی به احساسات، تملق یا اهانت آمیخته شود گر چه مشتمل بر حقایق هم باشد، حقایق آن مورد غفلت واقع می‌گردد.

۴. تنبلی در تتبع و تفکر.

۵. انعطاف ناپذیری در برابر حقایق. (مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۳۱)

اخلاق پژوهشی

برای در امان بودن از آفات و لغزش‌ها لازم است پژوهشگر قواعد اخلاقی را رعایت کند؛ که مهمترین آنها عبارتند از:

۱. پژوهشگر نباید در پژوهش خود نسبت به دیگران از زبان هتک حرمت و تهمت و افترا استفاده کند بلکه باید به جای نقد اشخاص به نقد و بررسی عالمانه و منصفانه‌ی اندیشه و افکار بپردازد.

۲. در برخی نوشته‌ها و آثار مشاهده می‌شود که مطلبی از نویسنده‌ی دیگری نقل می‌شود بدون اینکه اسمی از آن فرد برده شود. بدیهی است که این کار سرقت علمی به حساب می‌آید و اخلاق پژوهشی، چنین کاری را نمی‌پذیرد. مناسب است محقق، آنچه را از دیگران اخذ می‌کند به خود نسبت ندهد، چرا که این کار پایمال کردن حق علمی و اجتماعی دیگران است.

۳. شایسته است پژوهشگر در پژوهش خود تواضع علمی داشته باشد و از فضل فروشی خودداری نماید. بنابراین از عبارات و جملاتی که حمل بر خود ستایی می‌شود دوری جوید.

۴. اگر افراد یا سازمان‌هایی از نظر مالی یا ایجاد تسهیلات، در پیشبرد کار تحقیق موثر بوده‌اند از آن‌ها قدردانی شود.

(مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۳۳)

موضوع یا مسئله در پژوهش؟

اولین انگیزه پژوهشگر در قالب سوال، پرسش، مسئله، مشکل و یا شبهه ایجاد می شود و درگستره پژوهش قابل تحقیق، اثبات و یا نفی است، که معمولاً به موضوع و یا مسئله پژوهش نامگذاری می شود. باید توجه داشت که بین موضوع و مسئله در مسیر پژوهش تفاوت وجود دارد. موضوع مفهومی است کلی که می توان عناوین و مسائل مختلفی را از آن تولید کرد. موضوع از چنان وسعتی برخوردار است که برگزیدن آن در عنوان مقاله جز کلی گویی و سردرگمی برای مخاطب چیزی به همراه ندارد. در نگاه موضوع محوری مراحل پژوهش مترتب منطقی بر هم ندارند و الزاماً نتیجه واحدی در پی نخواهد داشت؛ در حالیکه در روش مسئله محوری روند کار دقیقاً به یک مسئله تصریح دارد و مسیر پژوهش در آن به تجزیه و تحلیل و درنهایت اثبات و یا نفی یک مسئله منتهی میگردد و مراحل آن بر هم مترتب اند. (ر.ک: قراملکی، ۱۳۸۸، ۷۲-۶۹)

منبع یابی و فیش برداری

طبیعی است فرضیه پژوهشگر در مورد مسئله الزاماً تابع زمان و مرحله خاصی نیست، ولی معمولاً پژوهشگر بعد از مواجه با مسئله با توجه به مجموعه یافته های خود در مرحله تعلیم خواهد توانست پاسخ حدسی و ابتدایی خویش در مورد آن مسئله را ابراز نماید، که طبعاً نیازمند اثبات خواهد بود.

سپس پژوهشگر می باید به گردآوری منابع اقدام نماید. عمده تحقیقات طلاب با روش کتابخانه ای فراهم می شود، در روش

کتابخانه ای کلیه آثار معتبر گذشتگان حول محور مسئله ی مورد نظر گردآوری، مطالعه و فیش برداری می شود. روش دیگری نیز در عرصه پژوهش به نام روش میدانی مطرح است، در این روش به مطالعه عینی و مستقیم موضوع پرداخته می شود. فی المثل اگر پژوهشگری بخواهد در مورد "نقش کلیساهای تهران در ترویج مسیحیت" تحقیقی انجام دهد، قانداً روش کتابخانه ای کمکی به وی نمی کند، بنابراین لازم است به مطالعه محسوس و مستقیم در مورد این موضوع بپردازد. در هر صورت منابع می باید دارای مشخصات زیر باشد، تا به تحقیقی در خور منتهی گردد:

۱ - منبع باید معتبر باشد و اعتبار منبع مربوط به گوینده و یا نویسنده آن است.

۲ - تعدّد در منابع، خود باعث تحرک و شکوفائی هرچه بیشتر در ارائه یک مقاله علمی است، برای شناخت منابع متعدد می توان از اساتید فن استفاده نمود.

۳ - منابع و ارجاعات می باید از لحاظ اهمیت دارای سطحی عالی باشند؛ در تقسیم بندی منابع با دو دسته از منابع روبرو می شویم؛ اول منابعی که خود نیاز به مرجع ندارند و به عنوان اُمّهات و رؤوس منابع در بین دانش پژوهان مطرح اند؛ دوم منابعی که از منابع دیگر اقتباس شده اند ولی جمع بندی مطالب در آن بگونه ای است که خود آن منابع دارای ویژگی ها و امتیازات منحصر به فردی گشته که قابلیت رجوع را کسب نموده اند.

۴ - یک پژوهشگر در حین استفاده از منابع، بایستی بر این نکته توجه مبرّم داشته باشد که از معانی و مفهوم منابع دچار سوء برداشت و سوء درک نشود.

نحوه تهیه فیش منبع و فیش مطلب

فیش برداری یکی از مراحل مهم در فرایند پژوهش است که تلاش های علمی پژوهشگر را سامان می بخشد و از هدر رفتن حجم عظیمی از مطالعات و اندیشه های دانشوران جلوگیری می کند. فیش ها به طور کلی به فیش منبع و فیش مطلب تقسیم می شوند. محقق در فیش منبع، اطلاعات کامل و معتبر منبع را ثبت می کند و در فیش مطلب، عین متن یا صوت، یا خلاصه متن، یا ترجمه متن به همراه مشخصات منبع را وارد می نماید. می توان هر دو نوع فیش را در قالب یک فیش خاص تهیه کرد و یا اینکه فیش های منبع را با اندازه های متفاوت از فیش های مطلب تهیه دید، تا فرایند جستجو در نوع فیش آسان گردد. تنظیم اندازه فیشها به سلیقه پژوهشگر نیز بستگی دارد، در اینجا به توضیح تصویری یک روش بسنده می شود، که در آن میتوان اطلاعات منبع را نیز ثبت نمود. برای توضیحات تفصیلی به کتاب "روش فیش برداری" نوشته عبدالرحیم موگهی، نشر بوستان کتاب، سال ۱۳۸۶ مراجعه نمایید.

روی فیش cm (۱۵×۱۰)

موضوع کلی:	کد:	موضوع خاص:	کد:
موضوع عام:	کد:	موضوع اخص:	کد:
شماره فیش:	تعداد فیش:	تاریخ:	مکان:
فیش نویس:	استاد:		
○			
○			

موضوع کلی: تعلیم و تربیت	کد: ۱۳	موضوع خاص: عوامل تربیت	کد: ۵
موضوع عام: کلیات تربیت	کد: ۱	موضوع اخص: پدر و مادر	کد: ۲
شماره فیش:	تعداد فیش:	تاریخ:	مکان:
فیش نویسنده:	استاد:		

یکی از عوامل مهم تربیت انسان پدر و مادر است و مکتب اسلام بر آن تأکید کرده است به طوری که در حدیثی می‌خوانیم این پدر و مادر است که می‌تواند فطرت پاک فرزند را تغییر دهد و او را یهودی و یا نصرانی کند.

(۶)، ص ۱۱۴، (خ).

کدام‌آخذ

علامت اختصاری شکل

فیش برداری

لازم به ذکر است امروزه نرم افزارهایی برای فیش برداری طراحی شده است که کار ثبت، جستجو و نگهداری اطلاعات را تسهیل نموده است. برای نمونه می‌توانید از نرم افزار فیش نگار استفاده نمایید. ذخیره فایل‌های صوتی به عنوان منبع و مأخذ در این نرم افزار جالب توجه است.

مراحل مقاله نویسی

یک مقاله که قرار است به عنوان حاصل پژوهش در دسترس اهل علم قرار بگیرد، شامل ارکانی همچون: عنوان، چکیده، کلیدواژه، مقدمه، متن اصلی، نتیجه، پیوستها، کتابشناسی می‌باشد. لازم به ذکر است مواردی از جمله فهرست، پیشگفتار، چکیده انگلیسی و عربی، عنوان انگلیسی و عربی و بخش تقدیر و تشکر در نگارش پایان نامه‌ها مورد توجه قرار می‌گیرد که در برخی موارد می‌توان در مقاله نیز از آنها بهره جست. در ادامه، توضیح مختصری از موارد مذکور خواهد آمد.

۱. عنوان

نخستین بخش هر مقاله که توسط خوانندگان دیده می شود، عنوان است. معمولاً نخستین قضاوت خواننده درباره ی محتوای مقاله از مطالعه عنوان حاصل می شود. عنوان مقاله، که در واقع هویت مقاله و هدف آن را به نمایش می گذارد، باید روشن، گویا، جامع، مانع و تا حد ممکن مختصر باشد (فتوحی، ۱۳۸۵، ص ۱۲۵؛ و چهرئی، ۱۳۸۶، ص ۵). از آن جاکه افراد معمولاً بر اساس عنوان مقاله به جست و جو در بانک های اطلاعاتی مقالات می پردازند، دقت در انتخاب کلمات بکار گرفته شده در عنوان به بازیابی مؤثرتر مقاله از سوی سایر پژوهشگران کمک می کند. بنابراین توصیه می شود از به کار بردن واژگانی که به عنوان کلید واژه برگزیده نمی شنوند پرهیز کنید (چهرئی، ۱۳۸۶، ص ۵). عباراتی مانند:

«مقدمه ای بر»، «بررسی و تحلیلی از»، و موارد مشابه فقط به طولانی شدن عنوان منجر شده و نقشی در بازیابی بهتر مقاله ایفا نخواهند کرد.

۲. چکیده

هدف از تهیه ی چکیده، فراهم آوردن تصویری کلی در خصوص محتوای مقاله است. کارکرد چکیده آن است که به خواننده در تصمیم گیری برای مطالعه ی متن اصلی یا عدم مطالعه ی آن کمک کند. بنابراین، چکیده باید مهم ترین موارد مطرح شده در متن اصلی را به اختصار در برگیرد. چکیده باید درست، دقیق، مستقل از متن، موجز، صریح، غیرقضاوتی، روان و منسجم باشد (فتوحی، ۱۳۸۵، ص ۱۲۷).

چکیده باید به صورت یک بند و به زمان گذشته نوشته شود و حاوی مطالب بحث شده در مقاله باشد (ابوالحسنی، ۱۳۸۱، ص ۶۲).

۳. کلید واژه ها

معمولا دو روش اصلی برای انتخاب کلید واژه ها وجود دارد. روش اول که به انتخاب کلید واژه های کنترل شده معروف است و به کمک اصطلاح نامه ها صورت میگیرد.

روش دوم که تحت عنوان انتخاب آزاد شناخته می شود، و بر اساس تصمیم نویسنده صورت می گیرد. در هریک از این دو روش لازم است ترکیبی از واژگان اعم و اخص که بیشترین و نزدیک ترین رابطه ی معنایی را با محتوای مقاله دارد، انتخاب شود. انتخاب کلید واژه ی مناسب در مقاله احتمال بازیابی بیشتر مقاله را توسط دیگران در آینده افزایش می دهد و در نتیجه به استناد بیشتر به مقاله کمک می کند. در مجموع، کلید واژه ها باید با موضوع اصلی مقاله تناسب کافی داشته باشند (فتوحی، ۱۳۸۵، ص ۱۲۹).

۴. مقدمه

کارکرد مقدمه آماده ساختن ذهن خواننده برای ورود به بحث اصلی و تبیین اهمیت مقاله است. از نوشتن جملات کلیشه ای و کلی در مقدمه بایستی پرهیز نمود، زیرا اثر منفی و ملال آوری بر ذهن خواننده بر جای می گذارد. برعکس اگر مقدمه با جملاتی که مبین اهمیت مقاله و رویکرد ویژه ی آن باشد، شروع شود، خواننده به ادامه ی مطالعه ی متن اصلی ترغیب می شود. در واقع مقدمه باید با تبیین اهمیت موضوع مقاله، خواننده را جذب کرده و او را به مطالعه ی آن علاقه مند سازد (ابوالحسنی، ۱۳۸۱، ص ۶۶).

در مقدمه ی مقاله، نویسنده باید با توجه به نیاز و سطح مخاطبان و ضمن پرهیز از حاشیه پردازی، مدخلی برای ورود به بحث اصلی باز کند (چهرئی، ۱۳۸۶، ص ۲۳). مقدمه معمولاً از نکات عام شروع و به نکات خاص و جزئی که مربوط به مسئله تحقیق است، می انجامد (مهدی زاده، ۱۳۸۸، ص ۱۴۷). در مقدمه می توان موارد زیر را مورد اشاره قرار داد: بیان مسئله، پیشینه تحقیق و ضرورت آن، فرضیه ها، روش آزمون فرضیه ها، ساختار مباحث و منطق حاکم بر ترتیب فصول و نتایج تحقیق؛ البته برخی توصیه می کنند هر کدام از موارد مذکور در فصلی مستقل آورده شود، ولی با توجه به نقش مقدماتی آنها میتوان در مقدمه ای به صورت مشروح به بیان آنها پرداخت (قراملکی و شالباف، ۱۳۸۶، ص ۱۳۲ و ۱۳۳).

۴-۱. طرح مسئله

تبیین دقیق و روشن مسئله ای که انگیزه ی اصلی نگارش یک مقاله و اجرای طرح پژوهشی مورد نظر بوده، اهمیت ویژه ای دارد. موفقیت در چگونگی بیان مسئله به موفقیت مقاله کمک می کند و بی توجهی به آن نیز رغبت خواننده را در ادامه مطالعه ی مقاله کاهش خواهد داد. در این بخش باید مسئله و موضوعی که زمینه ساز پژوهش شده است، همراه با حدود، ابعاد و جوانب آن به روشنی و به اختصار تبیین شود (موسی پور و علوی، ۱۳۸۵، ص ۲۹-۲۶).

۴-۲. تبیین هدف / اهداف پژوهش

یکی از نخستین پرسش هایی که پس از انتخاب یک مقاله بر اساس عنوان آن در ذهن خوانندگان شکل می گیرد، کسب آگاهی نسبت

به هدفی است که مقاله دنبال میکند. بنابر این، باید قبل از آنکه خواننده از ادامه ی مطالعه ی مقاله به دلیل عدم آگاهی نسبت به هدف آن صرف نظر کند، به نحوی این پرسش را پاسخ داد.

۴-۳. پیشینه ی پژوهش

دلایل متعددی برای اشاره به پیشینه ی پژوهش وجود دارد که از آن جمله می توان به این موارد اشاره کرد:

نشان دادن پیوند پژوهش حاضر با پژوهش های قبلی، نشان دادن احاطه ی نویسنده /نویسندگان به حوزه ی موضوعی مورد مطالعه، رهنمون ساختن خواننده به مطالعه ی منابع بیشتر و به تصویر کشیدن رویکردهای حاکم بر حوزه ی موضوعی مورد نظر و ترسیم ارتباط آنها با رویکرد مقاله (پریرخ و فتاحی، ۱۳۸۴).

۴-۴. تبیین محدوده و محدودیت های پژوهش

هر طرح تحقیقاتی از نظر جامعه ی مورد مطالعه و هدفی که دنبال می کند، دارای محدوده ی مشخصی است که از سوی پژوهشگر و به منظور انجام پذیر شدن طرح تدوین می شود. معمولاً این محدودیت ها به نحو اجتناب ناپذیری بر روند پژوهش تأثیر می گذارد.

معرفی و تشریح عواملی که محدوده و محدودیت های یک پژوهش را نشان می دهند، از امتیاز های یک مقاله ی علمی به شمار می آید. اشاره به محدودیت های مطالعه به محقق کمک می کند با نگاهی نقادانه به پژوهش خود بنگرد و نتایج بدست آمده را بهتر تفسیر کند (ابوالحسنی، ۱۳۸۱، ص ۸۸).

۴-۵. فرضیه / فرضیه های پژوهش

هر پژوهشی در صدد پاسخ گویی به پرسش یا پرسش هایی است که متناسب با هدف پژوهش تدوین شده اند. فرضیه، پیش بینی و انتظارات پژوهشگر را از نتایج پژوهش نشان می دهد (موسی پور و علوی، ۱۳۸۵، ص ۳۹-۳۶). به بیانی دیگر فرضیه، پاسخ حدسی و اولیه محقق به مسئله است که محتاج آزمون و بررسی است.

(قراملکی و شالیاف، ۱۳۸۶، ص ۸۱)

۴-۶. روش تحقیق

در ادامه مقدمه یا در بخشی مجزا میتوان به روش و ریکرد پژوهشی خود در مسئله مورد تحقیق اشاره نمود. در این بخش محقق باید به این دو سؤال پاسخ دهد که اطلاعات خود را چگونه گردآوری (کتابخانه‌های یا میدانی) و آنها را چگونه پردازش (تحلیلی، تاریخی، عقلی و...) نموده است.

۵. بدنه اصلی مقاله

بدنه اصلی مقاله، گزارش کامل از پژوهش است. اشاره به نظریات رقیب در حل مسئله، نقد مستند و مستدل آنها، بیان نظریه مختار و دفاع از آن، عمده ترین مباحث مقاله است. از هر گونه بحث مفصل در تحلیل پیشفرض ها، مبانی و مباحث مقدماتی و ذکر مدرک یا اطلاعی که با موضوع و مسئله بی ارتباط است، باید پرهیز کرد. در نقل قول ها رعایت امانتداری، اختصار و ارجاع به اسناد اولیه الزامی است. ارجاع در متن به دلیل افزایش در تمرکز و کاهش در زمان، حقوق خواننده را بیشتر از سایر روشهای ارجاع رعایت می کند.

بدنه اصلی مقاله غالباً در دو ترازو سنجیده می‌شود: اعتبار منابع و کفایت ادله و صحت نتایج. یادداشت‌هایی را که متضمن مباحث فرعی است میتوان در پاورقی آورد. (قراملکی، ۱۳۸۸، ص ۱۹۸)

۵-۱. ارائه یافته‌های توصیفی و تحلیلی (معمولاً همراه با جدول و نمودار)

یکی از مسائلی که کمکی شایان در موفقیت یک مقاله ی برتر ایفاء می‌کند، پردازش مواد خام تحقیق است؛ وقتی محقق با روش مطالعه ی کتابخانه‌ای به تتبع می‌پردازد، هر آنچه که در کتاب‌ها می‌یابد، مواد خام محسوب می‌شود، این مواد را (داده‌ها) یا (یافته‌ها) می‌نامیم، محقق نباید مواد خام را به همان صورتی که فیش برداری شده در فرآیند تحقیق وارد کند، بلکه باید آنها را با ملاک‌های معینی، سنجش، پالایش سپس‌گزینش نماید، حاصل سنجش و گزینش در واقع مواد شایسته‌اند که اطلاعات نامیده می‌شوند؛ فرآیند تحقیق در واقع دو مرحله ی عمده دارد: مرحله ی نخست، سنجش و گزینش مواد اولیه، یا مرحله تبدیل داده‌ها به اطلاعات است و مرحله ی دوم، پردازش و تحلیل اطلاعات برای رسیدن به نتایج تحقیق است.

داده‌ها << سنجش و گزینش >> اطلاعات < پردازش > نوآوری
(قراملکی، ۱۳۸۸، ص ۳۸)

۵-۲. نحوه ارجاع

به‌طور کلی دو شیوه‌ی اصلی استناد و ارجاع عبارتند از: استنادهای درون‌متنی و استنادهای برون‌متنی. در ارجاع داخل متن به ذکر نام خانوادگی نویسنده، سال انتشار کتاب و صفحه مورد نظر بسنده می‌شود، مانند: (امام خمینی، ۱۳۶۶، ص ۴۰).

ارجاعات نوشته پیش روی شما از قسم ارجاعات درون متنی است. در مقابل در شیوه های برون متنی، سند مورد ارجاع در جایی خارج از متن (انتهای صفحه و یا انتهای مقاله) مورد استناد قرار می گیرد که مشخصات کامل نویسنده، کتاب و انتشارات و صفحه را به همراه دارد، مانند: طباطبایی محمد حسین، المیزان، ترجمه: سید محمد باقر موسوی همدانی، نشر دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۷۶، ج ۵، ص ۴۲۷. در ارجاعاتی که بدون فاصله تکرار می شود، می توان از واژه "همان" یا "پیشین" و امثال شان بهره برد.

۶. نتیجه

حاصل پژوهش را می توان بدون بیان ادله، شواهد و ارجاع در پایان مقاله به عنوان نتیجه بیان نمود. نتیجه بر خلاف چکیده متضمن تعریف و بیان مسئله، ذکر ادله و اسناد و دیدگاه های رقیب نیست. نتیجه مقاله صرفاً نشان می دهد مطالعه نظام مند چه نوآوری دارد (قراملکی، ۱۳۸۸، ص ۳۸). در بخش نتیجه می باید از هر گونه گراف گویی و طرح ادعاهایی که در مقاله مورد بحث استدلالی قرار نگرفته اند، خودداری کرد. (قراملکی و شالباف، ۱۳۸۶، ص ۱۴۲)

۶-۱. پیشنهاد برای پژوهش های بعدی

معمولاً مقالات علمی با ارائه پیشنهادهایی برای پژوهش های بعدی به پایان می رسند. به بیان دیگر یک مقاله ی علمی باید راه گشای سایر پژوهش گران در حوزه ی موضوعی خود باشد و به جای آنکه سعی در گذاشتن نقطه ی پایانی برای یک موضوع داشته باشد، برای گشودن افق های تازه برای سایر محققان تلاش کند.

۷. تقدیر و تشکر

معمولاً در پایان مقالات علمی به نام افراد یا سازمان هایی که به نحوی در اجرای پژوهش گزارش شده نقش داشته‌اند، اشاره می‌شود (فتوحی، ۱۳۸۵، ص ۱۳۸). البته بخش تقدیر و تشکر را میتوان در ابتدا و در فصلی به نام پیش‌گفتار گنجاند. در هر صورت وجود یا عدم بخش تقدیر و تشکر به اصل و ساختار مقاله لطمه ای نمی‌زند.

۸. منابع

۲۰

مشخصات منابع تحقیق باید در پایان مقاله بیان شود که در اصطلاح به آن کتابنامه می‌گویند. در کتابنامه موارد زیر ذکر می‌شود: نام خانوادگی نویسنده، نام نویسنده، (سال انتشار کتاب)، نام کتاب، نام مترجم یا ویراستار، محل و نام انتشارات. مثال: خوانساری، محمدباقر، (۱۳۷۵)، روضات الجنان، تهران، انتشارات علمی فرهنگی. در این شیوه بر خلاف ارجاع دهی سنتی نیازی به درج عدد و شماره گذاری در ابتداء منبع ندارد.

۹. سایر موارد (مثل پیوست‌ها، واژه‌نامه ی تخصصی، متن پرسشنامه و...)

چنانچه ارائه ی اطلاعات تکمیلی مثل پرسش‌نامه و موارد مشابه بتواند به تبیین بیشتر موضوع مقاله کمک کند، لازم است موارد مذکور به صورت پیوست به مقاله افزوده شوند. مثلاً شرح مختصری از سوابق علمی نویسنده، و یا واژه‌گان معادل زبان عربی یا انگلیسی.

نکات لازم و ضروری جهت ارائه مقاله به

جشنواره علامه حلی (ه)

۱. بهره مندی مقالات از ساختاری معتبر حاوی: عنوان مناسب، چکیده (حداکثر ۱۵۰ کلمه)، کلیدواژه (حداکثر ۷ کلمه)، مقدمه، بدنه اصلی، نتیجه، منابع و موارد اختیاری دیگر که در متن نوشتار حاضر بدان اشاره شد. بدیهی است مقالاتی که ساختار مذکور در آنها رعایت نشود، از دور رقابت کنار گذاشته خواهند شد.

۲. فهرست نویسی مخصوص پایان نامه و کتاب است. بنابراین فهرست نویسی در مقالات الزامی ندارد.

۳. هر دو روش ارجاع دهی منابع یعنی ارجاع دهی درون متنی داخل پرانتز و ارجاع دهی برون متنی در جشنواره علامه حلی معتبر خواهد بود (توضیحات مربوط به روش ارجاع دهی در نوشتار حاضر آمده است).

۴. نکاتی پیرامون نگارش:

* نگارش باید دارای چهارچوبی مشخص باشد بطوری که از نقطه آغازین تا به انتهای مقاله با مقطع‌های قبلی و بعدی به صورت سلسله وار مرتبط گردد.

* از اطاله‌ی کلام و مطالب زائد مربوط به بحث پرهیز شود.

* از نقل قول‌های طولانی اجتناب گردد.

* تمامی علائم نگارشی لحاظ شود.

* متن نگارش خالی از هرگونه تعصب‌های لفظی و بیانی باشد.

* از اهانت و هتک حرمت دیگران به دور باشد.

۵. پژوهشگر می باید نگارش را در برگه A۴ به صورت تایپ شده و یک رو ارائه دهد.

۶. مقاله پژوهشی می‌باید با این خصوصیات تایپ گردد: فایل word با فونت B-ZAR و اندازه ۱۴. فاصله خطوط نیز یک سانتیمتر باشد.
 ۷. معیارهای ارزیابی مقالات: از آنجا که فرایند گزینش مقالات برگزیده چند مولفه‌ای است، لازم است نکاتی که بعنوان معیارهای اصلی نزد داوران مطرح است، بیان گردد.

- * داشتن ساختار معتبر (با توجه به نکته شماره یک).
- * تبیین دقیق مسئله.
- * تعدد و تنوع و اعتبار منابع.
- * تقسیم متن به چند فصل (با تیتراهای مناسب).
- * نحوه چینش و ترتیب منطقی مباحث.
- * شیوایی، رسائی و رعایت آیین نگارش.
- * پرهیز از مطالب زاید و حاشیه‌ای.
- * پرهیز از نقل قول‌های طولانی.
- * نوآوری و خلاقیت.
- * قوت استدلال.
- * رعایت اخلاق پژوهشی.

۸. اخلاق پژوهشی در پرتو موارد زیر رعایت خواهد شد: رعایت امانت و اخلاق در نقل قول‌ها، ادب در نقد، تواضع علمی، احترام به محققین و مؤلفین دیگر، عدم تعصب بی‌مورد، رعایت حقوق تألیفی دیگران.

۹. یکی از مهم‌ترین ارزشهای اخلاقی در عرصه پژوهش رعایت حق تألیف افراد است؛ که نقطه مقابل آن سرقت علمی نام دارد. روشن است یک پژوهشگر متعهد و متخلق هیچگاه به حقوق افراد دیگر تجاوز نمی‌کند. در صورت مشاهده چنین رفتاری امکان شرکت در جشنواره به مدت یک سال لغو خواهد شد.

۱۰. شرکت افراد با بیش از یک اثر در جشنواره بلامانع است، ولی اهداء جوایز صرفاً به یک اثر تعلق خواهد گرفت.

کتابنامه:

۱. ابوالحسنی، محسن (۱۳۸۱). چگونه مقاله ی علمی بنویسیم و آن را به چاپ برسانیم، تهران: انیستیتو پاستور ایران.
۲. چهرئی، علی (۱۳۸۶). اصول پایه ی نگارش مقالات علوم پزشکی، تهران: انتشارات پژوهاک علم آریا.
۳. پربرخ، مه‌ری و رحمت الله فتاحی (۱۳۸۴). راهنمای نگارش مرور نوشتارها و پیشینه ی پژوهش در حوزه های علوم انسانی و اجتماعی، تهران: نشر کتابدار
۴. فتوحی، محمود (۱۳۸۵). آیین نگارش مقاله ی علمی - پژوهش، تهران: سخن
۵. موسی پور، نعمت اله و سید حمید رضا علوی (۱۳۸۵). نگارش علمی: راهنمای تدوین و نگارش مقاله، پایان نامه، رساله و گزارش پژوهش، کرمان: دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۶. مهدی زاده، حسین، (۱۳۸۸). راهنمای پژوهش نامه نویسی، قم: نشر هاجر، چاپ دوم
۷. قراملکی، احد (۱۳۸۸). اصول و فنون پژوهش در گستره ی دین پژوهی، قم: معاونت پژوهش حوزه ی علمیه قم، چاپ سوم.
۸. قراملکی، احد و شالباف، عذرا (۱۳۸۶)، تدوین پایان نامه ها، قم: معاونت پژوهش حوزه ی علمیه قم، چاپ اول.

* لازم به ذکر است منابع (ابوالحسنی، چهرئی، فتوحی، موسی پور، پربرخ) به نقل از مقاله «صد ویژگی یک مقاله علمی - پژوهشی خوب» نوشته دکتر یزدان منصوریان عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت معلم، بوده است.

اگر بپذیریم هر طالب علمی رسالتی فراتر از فراگیری علوم بر عهده دارد و آن رسالت انتقال دانسته‌های خود به دیگران است. اگر پذیرفته ایم نقد اندیشه یکی از معیارهای مهم رشد، آبدیدگی و بالندگی اندیشه افراد است. اگر قبول نموده‌ایم که الفاظ و مکتوبات، مهمترین ابزار انتقال معانی به مخاطبند. همچنین اگر پذیرفته باشیم نماینده و آینه معلومات ما، محصولات مکتوب و ملفوظ ما هستند و نیز پذیرفته باشیم:

"تامرد سخن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد"

آنگاه؛ لازم است معلومات گذشته خود را به‌گونه‌ای تنظیم نماییم، تا بتوانیم در قالب یک بیان تام مکتوب و یا ملفوظ به دیگران انتقال دهیم؛ در این صورت هم دیگران را از محصول اندیشه خود بهره مند نموده ایم و هم عیار معلومات خویش را در پرتو نقد صاحب نظران سنجیده ایم.